

УДК 37(477)(091)

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.1.13>

Ореста КАРПЕНКО

доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Львівська область, Україна, 82100

ORCID: 0000-0003-1841-882X

Бібліографічний опис статті: Карпенко, О. (2022). «Опіка над дітьми» у підготовці магістрів із дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 79–84, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.1.13>

«ОПІКА НАД ДІТЬМИ» У ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ ІЗ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Мета статті – розкрити зміст навчальної дисципліни «Опіка над дітьми» як одного з вибіркового освітніх компонентів у підготовці фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Метою вивчення дисципліни є формування в магістрів із дошкільної освіти умінь і навичок опікунської діяльності з дітьми із урахуванням особливостей предметно-розвивального та інклюзивного середовища, індивідуального розвитку кожної дитини, оволодіння педагогічним інструментарієм, уміння творчо проектувати власну виховну діяльність з дітьми дошкільного віку.

Акцентовано увагу на змістових модулях (опіка над дітьми як наукова проблема; методологічні підходи дослідження проблеми опіки над дітьми; внесок українських та зарубіжних педагогів у теорію і практику опіки над дітьми; потреби дитини в опікунській педагогіці; сімейні та інституційні форми опіки над дітьми; проблеми опіки над дитиною у закладі дошкільної освіти; модель опікунсько-виховної діяльності педагогів) та розкрито їх сутність.

Зазначено, що зміст дисципліни передбачає опанування майбутніми магістрами теоретичних знань і практичних умінь опікунсько-виховної роботи з дітьми дошкільного віку; врахування особливостей розвитку дитини та освітнього середовища закладу дошкільної освіти; вивчення, узагальнення та впровадження форм, методів і засобів надання опіки дитині у різних життєвих ситуаціях; організацію методичного спрямування опікунсько-виховного процесу на основі передового педагогічного досвіду вихователів із урахуванням індивідуальних потреб та інтересів кожної дитини; вміння створювати власний імідж вихователя у контексті сучасних вимог тощо.

Висновки. Включення дисципліни «Опіка над дітьми» до вибіркового освітніх компонентів освітньо-професійної програми підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» є доцільним.

Ключові слова: опіка, діти дошкільного віку, магістр із дошкільної освіти, зміст підготовки, вибіркові освітні компоненти.

Oresta KARPENKO

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Ivan Franko str., 24, Drohobych, Lviv region, Ukraine, 82100

ORCID: 0000-0003-1841-882X

To cite this article: Karpenko, O. (2022). “Opika nad ditmy” u pidhotovtsi mahistriv iz doshkilnoyi osvity [Discipline “Guardianship over children” in training program for the degree of master of preschool education]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 79–84, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.1.13>

DISCIPLINE “GUARDIANSHIP OVER CHILDREN” IN TRAINING PROGRAM FOR THE DEGREE OF MASTER OF PRESCHOOL EDUCATION

The purpose of the article is to reveal the content of the discipline “Guardianship over children” as one of the optional educational disciplines in the training of the second (master’s) level of higher education specialty 012 “Preschool Education”. The purpose of the discipline is to form skills and abilities of guardianship over children, taking into account the peculiarities of developmental and inclusive environment, individual development of each child, mastering pedagogical tools, the ability to creatively plan their own educational activities with preschool children.

Emphasis is placed on content modules (guardianship over children as a scientific problem; methodological approaches to the study of guardianship over children; the contribution of Ukrainian and foreign educators in the theory and practice

of guardianship over children; the child's needs in guardianship pedagogy; family and institutional forms of guardianship over children; guardianship issues over children in preschool institutions; model of guardian and educational activities of teachers).

It is noted that the content of the discipline involves the mastery of theoretical knowledge and practical skills of guardianship and educational work with preschool children, taking into account the peculiarities of child development and the educational environment of preschool institutions; study, generalization and implementation of forms, methods and means of providing guardianship over children in various life situations; methodically direct the guardianship and educational process on the basis of advanced pedagogical experience of educators, taking into account the individual needs and interests of each child; the ability to create one's own image of an educator in the context of modern requirements, etc.

Conclusions. *It is expedient to include the discipline "Guardianship over children" in the educational-professional training program of the second (master's) level of higher education specialty 012 "Preschool education" as an optional educational component.*

Key words: *guardianship, preschool children, master's degree in preschool education, content of training, optional educational components.*

Актуальність проблеми. Євроінтеграційні процеси в Україні зумовлюють реформаційні зміни у дошкільній освіті, у ступеневій підготовці кадрів у галузі дошкільної освіти, що зумовлює зміни в її меті та завданнях. Головним її пріоритетом є особистість дитини, забезпечення умов для її гармонійного розвитку, удосконалення здібностей і талантів. У Законі України «Про дошкільну освіту» (2021 р.) окреслено напрями вдосконалення дошкільної освіти, акцентовано увагу на змісті виховання дітей дошкільного віку, підготовці вихователів до роботи з дітьми. Пріоритетного значення набуває формування фахових компетентностей у майбутніх магістрів із дошкільної освіти, опанування ними педагогічного інструментарію для опікунсько-виховної діяльності з дітьми. Це актуалізує зміст підготовки фахівців у сфері дошкільної освіти, що знайшло висвітлення у Законах України («Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), «Про охорону дитинства» (2001 р.)) та у «Концепції розвитку педагогічної освіти України», привертає увагу науковців до формування особистісних якостей і професійної компетентності майбутніх вихователів, опанування ними основ педагогічної майстерності.

У сучасних умовах зміст підготовки магістрів із дошкільної освіти зумовлений новими викликами, які вимагають від вихователя опанування педагогічних технологій, розвитку креативності, самостійності, орієнтації у соціально-економічних тенденціях та потоці інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної підготовки фахівців у галузі дошкільної освіти в Україні досліджують А. Богуш, Л. Даниленко, О. Кононко, К. Крутій, Н. Лисенко, Л. Пісоцька та інші. Історико-педагогічні аспекти змісту дошкіль-

ного виховання висвітлюють Л. Артемова, В. Бондар, Л. Загородня, А. Рацул, Л. Ходаковська, М. Ярославцева та інші. Значущими є дослідження Л. Алексеєнко-Лемовської, Б. Мажец, О. Локшиної, А. Федорович, З. Хало, в яких розкрито тенденції розвитку дошкільної освіти, досвід підготовки фахівців у сфері дошкільної освіти в окремих регіонах України в різні історичні періоди та у зарубіжних країнах. М. Чепіль визначає зміст підготовки магістрів із дошкільної освіти, аналізує освітньо-професійну програму «Дошкільна освіта» за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» у Дрогобицькому державному педагогічному університеті ім. Івана Франка (Інформаційний, 2021). Особливістю програми є «формування у фахівця здатності здійснювати управлінську та педагогічну діяльність з акцентом на теоретико-прикладний зміст предметної області», «навчання на практико-орієнтованій, компетентнісній, дослідницькій основі, спрямоване на розв'язання прикладних завдань у галузі дошкільної освіти» (Чепіль, 2021). Вибіркові освітні компоненти охарактеризовано загалом, не конкретизовано зміст окремих дисциплін, зокрема «Опіки над дітьми», та їхнє місце у практичній підготовці майбутніх вихователів.

Мета статті – розкрити зміст навчальної дисципліни «Опіка над дітьми» як одного з вибіркового освітніх компонентів у підготовці фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ухваленого стандарту вищої освіти України спеціальності 012 «Дошкільна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти (Наказ МОН України від 24 квітня 2020 р. № 572) у Дрогобицькому державному педагогічному

університеті імені Івана Франка розроблено освітньо-професійну програму, яка спрямована на практико-орієнтоване навчання, вирішення прикладних завдань у сфері дошкілля. Студентам запропоновано вибіркові освітні компоненти, які відповідають стандарту вищої освіти, актуальним проблемам сьогодення, потребам магістрів із дошкільної освіти, можливостям науково-педагогічних кадрів. Серед вибірових дисциплін – навчальна дисципліна «Опіка над дітьми». Автором укладено навчальну програму (Карпенко, 2020b), підготовлено навчально-методичний посібник «Опіка над дітьми» (Карпенко, 2020a), бібліографічний покажчик «Опіка над дітьми у Польщі у порівняльно-історичній ретроспективі» (Карпенко, 2017) та опубліковано низку статей у наукових виданнях.

Мета вивчення дисципліни – формування у магістрів із дошкільної освіти вмінь і навичок опікунської діяльності з дітьми з урахуванням особливостей предметно-розвивального та інклюзивного середовища, індивідуального розвитку кожної дитини, опанування педагогічного інструментарію, вміння творчо проектувати власну виховну діяльність з дітьми дошкільного віку.

Програма включає такі змістові модулі: опіка над дітьми як наукова проблема; методологічні підходи дослідження проблеми опіки над дітьми; внесок українських та зарубіжних педагогів у теорію і практику опіки над дітьми; потреби дитини в опікунській педагогіці; сімейні та інституційні форми опіки над дітьми; проблеми опіки над дитиною у закладі дошкільної освіти; модель опікунсько-виховної діяльності педагогів. На її вивчення відведено 4 кредити ЄКТС (120 год.), з них 16 годин лекцій, 28 – семінарських, 76 – самостійної роботи.

Розкриємо зміст програми навчальної дисципліни. Тема «Опіка над дітьми як наукова проблема» передбачає аналіз дефініцій «опіка», «допомога», «опіка» і «підтримка дитини», «опіка» і «виховання», «опікун», «опікунство», «опікунсько-виховна діяльність» в українській педагогічній науці. Також ця тема висвітлює такі питання: «Міждисциплінарна парадигма дослідження опіки над дітьми», «Теорія опіки А. Мурдоча, З. Вайля, М. Майєрофа, Н. Ноддінгса», «Опіка і піклування як інститут цивільного права», «Компаративістський аналіз дефініцій», «Опіка над дітьми у концепції Г. Шрайбера»,

«Особливості діяльності виховних будинків Г. Літца», «Дитячі домівки Є.-М. Тіле-Вінклер», «Концептуальні підходи до опіки над дітьми у зарубіжній педагогіці», «Опіка над дітьми в сучасному вітчизняному просторі».

Тема «Методологічні підходи дослідження проблеми опіки над дітьми» передбачає ознайомлення магістрів із методологією дослідження опіки над дітьми як історико-педагогічного явища, методологією регіонального історико-педагогічного дослідження, особливостями гуманістичного, антропологічного та аксіологічного підходів до вивчення проблеми опіки над дітьми, сутністю культурологічного, герменевтичного та парадигмального підходів дослідження проблеми опіки над дітьми, особливостями системного, діяльнісного, конкретно-історичного підходів дослідження проблеми опіки над дітьми.

Вагоме значення має розкриття внеску українських та зарубіжних педагогів у теорію і практику опіки над дітьми, зокрема внесок А. Макаренка в теорію і практику опіки над дітьми; висвітлення поглядів В. Сухомлинського на проблему опіки над дітьми; внесок Й.-Г. Песталоцці і Й.-Г. Віхерна у розвиток інституційних форм опіки. Розглядаються такі питання «Основні ідеї реформаторської педагогіки щодо опіки над дітьми», «К. Єжевський – засновник Товариства сиротинських гнізд», «Методи та прийоми виховної роботи І. Боско», «Виховний дім Г. Бодуена», «Концепція опіки й виховання дітей Лідії фон Вольфрінг».

Тема «Потреби дитини в опікунській педагогіці» передбачає ознайомлення студентів із предметом і функціями опікунської педагогіки, зокрема висвітлено такі питання, як: «Опікунська педагогіка та її зв'язок з іншими науками», «Потреби дитинства», «Класифікація потреб дитини в опікунській педагогіці», «Потреби дитини відповідно до основних сфер розвитку (А. Кельм)», «Дитина й ієрархічна модель потреб А. Маслоу», «Потреби дитини у концепції Ю. Бабіцького», «Класифікація опікунських потреб дитинства (Г. Гаєвська, Г. Мушинський, М. Тишкова)», «Потреби дитини у працях С. Бадори, З. Домбровського, Д. Мажец».

Запропоновано вивчення теми «Сімейні та інституційні форми опіки над дітьми», яка включає такі питання: «Приймальна сім'я як опікунсько-виховне середовище», «Види прийом-

них сімей в Україні», «Особливості прийомної сім'ї в Австрії та Німеччині», «Дитячий будинок сімейного типу», «Особливості підготовки педагогів до опікунсько-виховної діяльності», «Роль батька в опікунсько-виховних установах», «СОС-дитяче містечко як сімейна форма опіки над дітьми», «Професіоналізація СОС-матерів як запорука щасливої сім'ї», «Основні методи виховання дітей у дитячих будинках», «Обґрунтування засобів виховання у дитячих будинках».

Акцентовано увагу магістрів на актуальних проблемах опіки над дитиною у закладі дошкільної освіти, зокрема: «Мета і завдання закладів дошкільної освіти», «Інституції дошкільної освіти», «Тенденції розвитку дошкільної освіти та проблеми опіки над дітьми», «Опікун-виховник і дитина – партнери, суб'єкти освітнього процесу закладу дошкільної освіти», «Особливості опіки над дітьми в інституціях дошкільної освіти країн ЄС», «Актуальні проблеми реформування опіки над дітьми дошкільного віку», «Проблеми сімейної опіки та опіки у закладах дошкільної освіти».

Тема «Модель опікунсько-виховної діяльності педагогів» передбачає ознайомлення магістрів із реалізацією зарубіжної моделі опікунсько-виховних установ в Україні, проектуванням власної опікунсько-виховної діяльності крізь призму опікунської педагогіки, психолого-педагогічною та методичною підготовкою до здійснення опікунсько-виховної діяльності, ідеями творчого використання зарубіжного досвіду підготовки кадрів у сфері опіки над дітьми у педагогічних університетах України.

Доцільним вважаємо виокремлення теми «Польський досвід опіки дітей та сучасні реалії в Україні», яка включає такі питання: «Педагогічні аспекти опіки над дітьми у Польщі на тлі євроінтеграційних процесів», «Аксіологічний вимір творчого доробку польських педагогів у сфері опіки у контексті української педагогіки», «Опікунська педагогіка у Польщі: навчальна дисципліна, наукова дисципліна, спеціальність», «Зміст освітньої програми «Опікунська педагогіка» (Карпенко, 2020b)», «Теоретичні та методичні засади опіки над дітьми у Польщі крізь призму вітчизняного освітнього простору».

Вивчення дисципліни «Опіка над дітьми», на переконання автора, дає можливість розви-

нути у здобувачів вищої освіти компетентності, передбачені стандартом вищої освіти:

– здатність діяти соціально відповідально та свідомо;

– здатність організовувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій;

– здатність здійснювати методичний супровід освітньої діяльності закладу дошкільної освіти;

– здатність до психолого-педагогічного керівництва особистісним розвитком дітей раннього і дошкільного віку, зокрема дітей з особливими освітніми потребами;

– здатність створювати та впроваджувати у практику наукові розробки, спрямовані на підвищення якості освітньої діяльності та освітнього середовища в системі дошкільної, зокрема інклюзивної, освіти;

– здатність здійснювати просвітницьку діяльність з метою підвищення психолого-педагогічної компетентності вихователів, батьків, громадськості;

– здатність до організації співпраці закладу дошкільної освіти з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців, до партнерства з батьками (Стандарт, 2020: 7).

Згідно з вимогами навчальної програми «Опіка над дітьми» здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

– завдання, предмет, функції опікунської педагогіки (педагогіки опіки) як наукової дисципліни;

– генезу опіки над дітьми у педагогічній теорії і практиці;

– внесок українських та зарубіжних педагогів у теорію і практику опіки над дітьми;

– методологічні підходи дослідження проблеми опіки над дітьми;

– потреби дитини та їх класифікацію в опікунській педагогіці;

– сімейні та інституційні форми опіки над дітьми;

– актуальні проблеми опіки над дитиною у закладі дошкільної освіти;

– опіку над дітьми в освітньо-виховних установах;

– педагогічний інструментарій опіки і виховання дітей;

– модель опікунсько-виховної діяльності педагогів;

– польський досвід опіки дітей та сучасні реалії в Україні.

вміти:

– аналізувати та визначати основні поняття: «педагогіка опіки (опікунська педагогіка)», «опіка», «допомога», «опіка» і «підтримка дитини», «опіка» і «виховання», «опікун», «опікунство», «опікунсько-виховна діяльність»;

– працювати з нормативно-правовою, програмною, методичною документацією із забезпечення опікунсько-виховної діяльності закладів дошкільної освіти, дитячих установ;

– вміти критично аналізувати вітчизняний і зарубіжний досвід опіки над дитиною;

– усвідомлювати мотиви власних дій в опікунській діяльності;

– застосовувати проблемно-дослідницький підхід до організації діяльності з вихованцями, їхніми батьками, колегами на основі суб'єкт-суб'єктних взаємин;

– використовувати теоретичні та практичні знання з опікунської педагогіки у власній практичній діяльності;

– доцільно підбирати та застосовувати на практиці форми і методи надання опіки дитині у різних життєвих ситуаціях;

– використовувати різні методи і засоби опікунсько-виховної діяльності відповідно до віку дітей у закладі дошкільної освіти;

– планувати, організовувати, методично спрямовувати опікунсько-виховний процес на основі новаторського досвіду вихователів з урахуванням індивідуальних потреб та інтересів кожної дитини;

– створювати власний імідж вихователя у контексті сучасних завдань опіки й виховання (Карпенко, 2020а).

На нашу думку, важливим є те, щоб магістри з дошкільної освіти могли впроваджувати в освітній процес надбання вітчизняного і зарубіжного досвіду опіки над дітьми, забезпечували належний рівень допомоги дітям, батькам, створювали предметно-розвивальне середовище, використовували різноманітний педагогічний інструментарій для повноцінного розвитку дитячої особистості.

Висновки. Включення до вибіркової освітньої компоненти освітньо-професійної програми підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» навчальної дисципліни «Опіка над дітьми» є доцільним. Зміст дисципліни передбачає опанування майбутніми магістрами теоретичних знань і практичних умінь опікунсько-виховної роботи з дітьми дошкільного віку; врахування особливостей розвитку дитини та освітнього середовища закладу дошкільної освіти; вивчення, узагальнення та впровадження форм, методів і засобів надання опіки дитині у різних життєвих ситуаціях; організацію методичного спрямування опікунсько-виховного процесу на основі передового педагогічного досвіду вихователів із урахуванням індивідуальних потреб та інтересів кожної дитини; вміння створювати власний імідж вихователя у контексті сучасних вимог тощо.

Подальших наукових досліджень потребує вивчення та узагальнення підготовки кадрів із опікунської педагогіки у закладах вищої освіти, система опіки над дітьми в європейських країнах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про вищу освіту : Закон України. 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
2. Про дошкільну освіту : Закон України. 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>.
3. Про освіту : Закон України. 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. Про охорону дитинства : Закон України. 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.
5. Інформаційний пакет університету. Каталог освітніх програм. Факультет психології, педагогіки та соціальної роботи. 2021. URL: <http://dspu.edu.ua/infopackstud/>.
6. Карпенко О. Опіка над дітьми : навчально-методичний посібник. Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2020. 78 с.
7. Карпенко О. Опіка над дітьми : програма навчальної дисципліни для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2020. 20 с.
8. Карпенко О. Опіка над дітьми у Польщі у порівняльно-історичній ретроспективі : бібліографічний покажчик. Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2017. 244 с.
9. Концепція розвитку педагогічної освіти України : Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.

10. Стандарт вищої освіти. Другий (магістерський рівень) вищої освіти. Ступінь «Магістр». Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальність 012 «Дошкільна освіта»: Наказом Міністерства освіти і науки України від 29 квітня 2020 р. № 572. Київ, 2020. 18 с.

11. Чепіль М. Європейський вимір розвитку дошкільної освіти в Україні. *Педагогіка XXI століття: сучасний стан та тенденції розвитку*: колективна монографія. У 2 ч. / відп. за випуск О. Карпенко. Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2021. С. 560–585.

REFERENCES:

1. Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrainy [Law of Ukraine “On Higher Education”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. (in Ukrainian)

2. Pro doshkilnu osvitu : Zakon Ukrainy [Law of Ukraine “On Preschool Education”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>. (in Ukrainian)

3. Pro osvitu : Zakon Ukrainy [Law of Ukraine “On Education”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. (in Ukrainian)

4. Pro okhoronu dytynstva : Zakon Ukrainy [Law of Ukraine “On Child Protection”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>. (in Ukrainian)

5. Informatsiynyy paket universytetu. Kataloh osvितnikh prohram. Fakultet psykholohiyi, pedahohiky ta sotsialnoyi roboty [University information package. Catalog of educational programs. Faculty of Psychology, Pedagogy and Social Work]. 2021. URL: <http://dsu.edu.ua/infopackstud/>. (in Ukrainian)

6. Karpenko, O. (2020a). Opika nad ditmy [Child care of children]: educational and methodical manual. Drohobych : Red.-vyd. viddil DDPU im. Ivana Franka. 78 p. (in Ukrainian)

7. Karpenko, O. (2020b). Opika nad ditmy [Child care of children]: a curriculum for the training of specialists of the second (master’s) level of higher education specialty 012 Preschool education. Drohobych : Red.-vyd. viddil DDPU im. Ivana Franka. 20 p. (in Ukrainian)

8. Karpenko, O. (2017). Opika nad ditmy u Polshchi u porivnyalno-istorychniy retrospektyvi [Child care in Poland in a comparative-historical retrospective]: a bibliographic index. Drohobych : Red.-vyd. viddil DDPU im. Ivana Franka. 244 p. (in Ukrainian)

9. Kontsepsiya rozvytku pedahohichnoyi osvity Ukrainy : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16 lypnya 2018 r. № 776 [The concept of development of pedagogical education of Ukraine: the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of July 16, 2018]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvytku-pedagogichnoyi-osviti>. (in Ukrainian)

10. Standart vyshchoyi osvity. Druhyy (mahisterskyy riven) vyshchoyi osvity. Stupin “Mahistr”. Haluz znan 01 “Osvita/Pedahohika”, spetsialnist 012 “Doshkilna osvita : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 29.04.2020 r. № 572 [Standard of higher education. The second (master’s level) of higher education. Master’s degree. Field of knowledge 01 Education / Pedagogy, specialty 012 “Preschool education”. The standard was approved and put into effect by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 29 April, 2020]. Kyiv, 2020. 18 p. (in Ukrainian)

11. Chepil, M. (2021) Yevropeyskyy vymir rozvytku doshkilnoyi osvity v Ukrainy [European dimension of preschool education in Ukraine]. *Pedahohika XXI stolittya: suchasnyy stan ta tendentsiyi rozvytku [Pedagogy of the XXI century: the current state and trends]*: a collective monograph in 2 vol. / ed. O. Karpenko. Lviv-Torun’ : Liha-Pres, pp. 560–585. (in Ukrainian)